

ה. רבן גמליאל השיב לבלוריא הגיורת: בעבירות שבין אדם למקום, הקב"ה נושא פנים לישראל ומוחל (בתשובה), ואילו עבירות שבין אדם לחברו אינו מוחל עד שיפייס את חברו.
ורבי עקיבא בא ולימד: קודם גזר דין – נושא עוון. לאחר גזר דין – אינו נושא [ביחיד, כדלהלן].

דפים יז – יח

כג. א. האם ניתן לקרוע גזר דין על ידי תשובה ומעשים טובים?
ב. מהו 'כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון'?

א. ביחיד, אין התשובה מקרעת גזר דין ולכך אם לא שב בין ראש השנה ליום הכפורים וכבר נחתם גזר דינו, אפילו יביא כל אילי נביות שבעולם אין מוחלים לו [אבל בעשרה הימים שבין ראש השנה ליום"כ, עליהם נאמר דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב]. ואילו הציבור, בפחם לקרוע גזר דין לאחר החיתום (כה' אלקינו בכל קראנו אליו). [ואף בזה אם אפשר לשנות הגזרה בלא קריעת גזר דין – עושים כן, כגון שפסקו להם גשמים מועטים ולבסוף חזרו בתשובה, הקב"ה מורידם בזמנם על הארץ הצריכה להם. וכן לרעה; אם היו ישראל צדיקים גמורים בראש השנה ופסקו עליהם גשמים מרובים ולסוף חזרו בהם – הקב"ה מורידם שלא בזמנם על הארץ שאינה צריכה להם].

א. יש מי שכתב ש'צבור' נחשב לענין זה כלל הצבור או אף משפחה אחת לדורות עולם, אבל קהלה אחת או עיר אחת הריהי כיחידים (עפ"י משפט כהן קמג).
ב. יש אומרים שמלך דינו כצבור שגזר דינו חוזר (ע' בשו"ת הרשב"א קמח; טורי אבן; משך חכמה הפטרת זכור).

ג. יש אומרים שתשובה מאהבה מועילה גם לאחר גזר דין (ע' דרושי הצל"ח ט, ב; מאור ישראל). ויש אומרים שתפילת צדיק מועילה לקרוע גזר דין (ע' במובא במאור ישראל כאן; שו"ת מהרי"ק סוס"י לו).

ויש תנאים הסוברים שאף יחיד יכול לקרוע גזר דין. כן נוקט רבי מאיר, שמועילה תפילה אף ליחיד לקרוע גזר הדין (עפ"י ר"ן ועוד. ויש מפרשים שרבי מאיר אינו חולק אלא רבי יצחק. עריטב"א; פרשת דרכים יג). וכן אמר רבי יצחק: יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין. וכן אמר רבי יצחק (טז): ארבעה דברים מקרעים גזר דינו של אדם: צדקה, צעקה, שינוי השם, ושינוי מעשה. ויש אומרים אף שינוי מקום. הר"ן כתב שאפילו במקום שאין נקרע גזר דין, בכח הצעקה למעט הפורענות. גזר דין שיש עמו שבועה אינו נקרע אפילו בציבור (לכן נשבעתי לבני עלי... ומ"מ אמרו שהועילה תורה וגמילות חסדים להמעוט מעונשם).

ב. בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון. בבבל פרשו: כבני צאן (המונים אותן לעשרן, ויוצאות אחת אחת בפתח קטן). ריש לקיש אמר: כמעלות בית מרון (דרך צרה שהעמק משני צדיה ואין שנים יכולים לעבור זה בצד זה). רב יהודה אמר שמואל: כחיילות בית דוד (כך היו מונים אותם, יוצאים זה אחר זה בצאתם למלחמה).
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: וכולם (כולל אומות העולם. ע' רסיסי לילה נא, דף נו) נסקרים בסקירה אחת (היצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם).

דף יח

- כד. א. על אלו חדשים השלוחים יוצאים להודיע על קידוש החודש?
ב. ארבע צומות המוזכרים בנביא – מה היה דינם בזמן ימי הבית השני ומה דינם בזמן הזה?
ג. מהו 'צום העשירי' המוזכר בספר זכריה?
- א. על ששה חדשים השלוחים יוצאים – על ניסן מפני הפסח, על אב מפני התענית (והולכים כל שמונת הימים חוץ מן השבת. רש"י), על אלול מפני ראש השנה (לפרש"י, עושים ראש השנה ביום השלישי מראש חדש אלול וסומכים על רוב שנים שאין אלול מעובר. ולפתוס' עושים ראש השנה יומים), על תשרי מפני תקנת המועדות (ומודיעים אם עיברו ב"ד את אלול אם לאו – שלא יהא לבם נוקפם ביוה"כ ובסוכות. רש"י), על כסלו מפני חנוכה, ועל אדר מפני הפורים. וכשהיה בית המקדש קיים יוצאים אף על אייר מפני פסח קטן.
ולדברי רבי, אם נתעברה השנה יוצאים אף על אדר שני מפני הפורים, שלדבריו עיבור שנה פעמים שלשים יום פעמים כ"ט, הלכך צריך להודיע הדבר (יט:).
א. עיברו את השנה קודם שנכנס אדר – יוצאים השלוחים באדר שני ולא בראשון, ורק אם החליטו לעבר משנכנס אדר, בזה אמר רבי שיוצאים שוב בשני (עפ"י רש"י יט: חזו"א קמא, ג).
ב. נראה שלפי פסקי הרמב"ם יוצא שהשלוחים יוצאים על אדר שני (עפ"י חזו"א שם. וע' לח"מ; מג"ח ד, לא).
- ב. בזמן הבית השני, היו נוהגים ששון ושמחה בארבעה צומות שנקבעו לאחר חורבן הראשון, שכן פירשו את הכתוב: בזמן שיש שלום (שאינן יד העכו"ם תקיפה על ישראל) – יהיו לששון ולשמחה.
יש אומרים (עפ"י הנראה מפירוש המשנה לרמב"ם) שבזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב מפני תכיפת מיני האבל שארעו בו (וע' פני יהושע ושפת אמת; פרי מגדים מ"ז תקנא. ובתשב"ץ (ח"ב רעא) כתב שטעות סופר נפלה בפירוש המשנה לרמב"ם).
- לאחר החורבן; תענית תשעה באב היא חובה תמיד, הואיל והוכפלו ביום זה צרות. ושאר תעניות, אם יש גזרת המלכות – צום. אין גזרת המלכות ואין שלום – רצו מתענים לא רצו אין מתענים.
א. כתבו הפוסקים (או"ח תקנ) שבזמן הזה כבר רצו וקבלו עליהם ישראל מדור דור להתענות באותם הימים, ואסור לפרוץ גדר.
ב. יש סוברים שתשעה באב בעצם כמוהו כשאר תעניות, שאם רצו אין מתענים אלא שקבלום עליהם חובה (ע' בראשונים מגילה ה: רמב"ם תעניות ה, ד. וראה במובא במאור ישראל).
- ג. 'צום העשירי' המוזכר בזכריה; לדברי רבי עקיבא זהו עשרה בטבת, שבו סמך מלך בבל וצר על ירושלם [והוזכר אחרון לשאר צומות – מפני שהוא מאוחר לשאר צומות במנין החדשים]. ורבי שמעון אומר: זה חמשה בטבת, שבו באת שמועה לגולה (– גלות יכניה שגלתה לבבל לפני החורבן) ועשו יום שמועה כיום שריפה. [ולכך נכתב לאחרונה – כי כן היה אחרון בסדר המאורעות].
ההלכה והמנהג כרבי עקיבא (תורת האדם לרמב"ן. וע' בהגר"א או"ח תקמט, א).

דפים יח – יט

כה. האם בטלה מגילת תענית אם לא?

רב ורבי חנינא אמרו: בטלה מגילת תענית; לאחר החורבן אין נוהגים בימים טובים המוזכרים בה. רבי יוחנן וריש לקיש אמרו: לא בטלה [ואינם כימי הצום שתלאם הכתוב במפורש בבנין הבית]. וכבר נחלקו בדבר רבי מאיר ורבי יוסי (וראבר"צ. עתוס' תענית יב. ד"ה התם). והסיקו בגמרא להלכה שכל הימים-טובים שבה בטלו מלבד חנוכה ופורים.

א. כפי דברי רב יוסף, אף רב ור' חנינא מודים בחנוכה שאסור בתענית משום שפורסם הנס וגלוי לכל ישראל על ידי שנהגו בו המצוות, והחזיקו בו כשל תורה. ואולם בשפת אמת כתב שלמסקנת הגמרא שהביאו מחלוקת תנאים בדבר, לרב ור' חנינא אף חנוכה ופורים בטלו להיותם כימים טובים שאין מתענים בהם.

ב. לדעת הראב"ד, אף על פי שבטלה מגילת תענית, אסור לקבוע תענית ציבור בימים אלו. והר"ן הקשה עליו מסוגיתנו.

דף יט

כו. א. אלו ימים טובים אסור להתענות לפניהם ולאחריהם ואלו מותרים?

ב. האם מעברים את חדש אלול לצורך?

ג. כמה הוא עיבור שנה, שלשים יום או כ"ט?

א. מבואר בסוגיתנו שאותם ימים טובים שמדרבנן הכתובים במגילת תענית [בזמן שלא בטלה] – אסורים בין לפניהם ובין לאחריהם (בתענית ולא בהספד. תוס'; רש"י תענית יח.), אבל המועדים שמהתורה כגון שבתות ימים טובים וראשי חודשים, או אלו שמדברי קבלה כמו הצומות שהיו בזמן הבית לששון ולשמחה – מותרים לפניהם ולאחריהם, שאינם צריכים חזוק כדברי סופרים [אלא שנחלקו תנאים (בעיובין מא) אם מותר להשלים התענית בערב שבת].

[יום טוב מדברי קבלה שנקבע כיום טוב גם מדברי סופרים, משמע בסוגיא שאסור לפניו ולאחריו בתענית, כגון השלישי בתשרי שהוא יום שנהרג בו גדליה וגם בטלו בו אזכרות מהשטרות – יום שלפניו אסור בתענית].

בחנוכה ובפורים מותר להתענות לפניהם ולאחריהם (עפ"י תוס' תענית יח; רא"ש פ"ק דמגילה. וכן פסק השלחן-ערוך תקעג תרפו, א). ויש מהראשונים שאסרו להתענות ביום שלפני חנוכה (עפ"י ר"ן ור"ה. וכן נקטו הב"ח הפרי-חדש והמגן-אברהם תרפו). והנהגים להתענות לפני חנוכה תמורת ערב ראש חדש – אין לשנות מנהגם אבל לכתחילה אל ינהג כן, ועכ"פ אסור לגזור בו תענית ציבור (שם, ומובא במשנ"ב).

ובפורים ודאי מותר; יש אומרים מפני שהוא מדברי קבלה וא"צ חזוק (רו"ה). וי"א שהיא תקנה מיוחדת שתקנו לצום מפני הנס, והסמיכוהו על הכתוב 'דברי הצומות וזעקתם' (ער"ן; רא"ש פ"ק דמגילה).

ויש שיטות נוספות בימים שלפניהם ולאחריהם, כמפורט בתענית יז"ח.